77

Notulen van de vergadering van de Ministerraad op 9 jan. 1956
*'s Morgens te 11 uur aangevangen en 's middags voortgezet, Trêveszaal.

Aanwezig: De Minister-President Drees en de Ministers Algera, Beel, Beyen, De Bruijn, Cals, Donker, Kernkamp, Van de Kieft, Luns, Mansholt, Staf, Suurhoff, Van Thiel, Witte en Zijlstra.
Secretaris: J. Middelburg.
- - -

Middagvergadering

3. *Buitenlands beleid*
- - -
c. *De affaire Westerling*
Minister *Luns* deelt mede, dat de vroegere KNIL-officier Westerling uit het buitenland een brief heeft geschreven aan een zekere Bronx, waarin hij mededeelt, dat hij een bedrag van twee ton via een stroman van de Nederlandse Regering zou hebben gekregen en waarin hij aan Bronx zegt, dat deze niet langer zijn vertegenwoordiger is. De betrokkene heeft een advocaat in de arm genomen en wil de brief publiceren. Spreker overweegt daarom tevoren een communiqué uit te geven.
Minister *Donker* deelt mede, dat Westerling indertijd geld heeft gekregen van een Rotterdammer voor de uitrusting van het jacht, dat Evipan werd genoemd. Nadat deze combinatie uit elkaar is gegaan, overweegt betrokkene het vragen van een strafvervolging van Westerling wegens oplichting. In dat geval zou zijn uitlevering kunnen worden gevraagd. De *Minister-President* meent, dat het beste een communiqué gereed zou kunnen worden gehouden alsmede de Hoge Commissaris in Djakarta kan worden ingelicht. Spreker meent, dat het Indonesische Hoge Commissariaat ook op de hoogte zou kunnen worden gesteld, echter zonder de brief over te leggen.
- - -
f. *Terugkeer van Ambonezen*
Minister *Van Thiel* deelt mede, dat een Indonesische commissie is gearriveerd voor de voorbereiding van terugkeer van Ambonezen naar Indonesië. Over een week zal gepubliceerd worden, dat deze kunnen terugkeren en dat zij hiertoe een vragenformulier kunnen invullen. Er zal alleen een loyaliteitsverklaring worden gevraagd.
- - -
Aanvulling notulen Ministerraad
g. *De Nederlands-Indonesische besprekingen in Genève*
1°. *Algemeen*
Minister *Luns* deelt mede, dat de Nederlandse delegatie een onaangename indruk van de besprekingen in Genève heeft overgehouden. Als resultaat zijn er thans een aantal ontwerpen, waarover nog geen overeenstemming bestaat maar waaromtrent de beide delegaties nader overleg met hun regeringen zullen plegen. Van Indonesische zijde heeft men bv. niet de prioriteit van het te treffen akkoord boven de nationale wetgeving willen aanvaarden. Men verwijst naar het volkenrecht, maar dat spreekt zich daarover niet uit. Het Nederlandse Kabinet wenste voorts als andere rechtsmiddelen zouden zijn uitgebuit de mogelijkheid van het doen van een beroep op het Internationale Gerechtshof dan wel arbitrage. De Indonesische delegatie stelde voor een regeling te treffen als in het Charter van de Verenigde Naties. Het betreft hier echter de niet-politieke geschillen en daarvoor ligt een regeling met inschakeling van het Internationale Gerechtshof voor de hand, hetgeen de Indonesische delegatie eveneens afwees. Afwijzing van prioriteit van het akkoord boven de nationale wetgeving en tevens verwerping van een geschillenregeling met bv. het Internationale Gerechtshof is voor ons onaanvaardbaar.

Kenmerk: Ministerraad.
© NA, archief van de Ministerraad en onderradendoos 403
http://resources.huygens.knaw.nl/indonesischebetrekkingen1945-1969/Nederlands-indonesischeBetrekkingen1950-1963/Document/15502

Ten aanzien van het agendapunt over Nieuw-Guinea is nogmaals duidelijk gesteld, dat de Indonesiërs geweten hebben, dat de Nederlandse Regering niet over de souvereiniteit kon praten. Aangezien de Indonesische delegatie toch doorging met hierover te spreken staat de Nederlandse delegatie op het standpunt, dat men niet aan de behandeling van dit agendapunt is toegekomen, aangezien men niet verder is gekomen dan te spreken over de interpretatie van dit agendapunt. Onzerzijds is geweigerd akkoord te gaan met een tekst waaraan iedereen zijn eigen uitleg zou geven, omdat dit direct tot slechtere betrekkingen tussen de beide landen zou leiden ten gevolge van de verwarring. De Indonesische Minister van Financiën Sumitro was reëel; hij was bereid in te stemmen met een communiqué, dat naar buiten de verhoudingen niet zou verscherpen. Tenslotte is gesproken over een tekst betreffende het agendapunt inzake Nieuw-Guinea, waarvan is afgesproken, dat de Nederlandse delegatie deze aan het Kabinet zou voorleggen.

Ten aanzien van de kwestie van de verhouding tussen de overeenkomsten en de nationale wetgeving van Indonesië is van Nederlandse zijde de formule voorgesteld, dat in geval van strijd van de overeenkomsten met enige bepalingen van de nationale wetgeving als dan de overeenkomsten van toepassing zijn, een en ander voorzover zij volkenrechtelijk gelden (blz. 3 van de ontwerp-briefwisseling). De *Minister-President* stelt de vraag waarom de overeenkomsten volkenrechtelijk niet zouden gelden. Minister *Donker* antwoordt, dat dit bv. in oorlogstijd het geval zou kunnen zijn. Een voordeel van deze nieuwe tekst is, dat men dan af is van de door Indonesië voorgestelde formule 'tenzij het volkenrecht anders bepaalt'.

Minister *Luns* deelt tenslotte mede, dat Sumitro tegen hem zei, dat de Indonesische delegatie niet meer wil spreken over welke verandering ook van de stukken.

Minister *Donker* voegt nog aan deze mededeling toe, dat er lang gepraat is over de omzetting van het protocol van augustus 1954 in een andere regeling. De bedoeling van de Indonesiërs is echter de formulering hiervan zo glibberig te maken, dat Nederland er geen vat meer op heeft.

Minister *Luns* deelt vervolgens omtrent de geschillenregeling mede, dat de Nederlandse delegatie de Indonesische tekst voor het vierde lid van artikel VIII van het protocol van 1954 een onaanvaarbare uitholling vindt. Als de Indonesische delegatie de Nederlandse tekst, waarin verwezen wordt naar artikel 36, tweede lid, van het Statuut van het Internationale Gerechtshof niet aanvaardt, dan geeft zij zich bloot omdat zij dan niet de uitspraak van een internationale rechter wil aanvaarden. Tenslotte is er nog het punt, dat Indonesië weigert Nederlanders ongehinderd het land te doen verlaten door de eis van een exitpermit.

Wat betreft de arrestanten heeft de Minister-President Harahap gezegd, dat deze kwestie in Genève niet ter sprake is gekomen, maar Anak Agung was in Genève akkoord gegaan met toevoeging van een Nederlandse advocaat en ook met Mr. Van Empel als zodanig. De gedachte is nog opgeworpen te komen tot een uitwisseling van de gearresteerde Nederlanders en de Indonesische infiltranten bij de Etnabaai in Nieuw-Guinea. Door vertegenwoordigers van verschillende landen (o.a. Engeland en Pakistan) zijn stappen gedaan in Djakarta betreffende de Nederlandse arrestanten. Het is niet gelukt de Amerikaanse Regering tot hetzelfde te bewegen; spreker overweegt aan Van Roijen op te dragen bij deze Regering onze teleurstelling over deze houding tot uiting te brengen.

Minister *Zijlstra* deelt mede, dat 's nachts voor terugkeer naar Nederland Rum hem heeft opgebeld om nog met hem te spreken voor vertrek uit Genève. Tijdens het ontbijt heeft spreker nog contact met Rum gehad, die zich verontschuldigde over het bruuske optreden van Sumitro, die tijdens de besprekingen een uitval had gedaan. Voorts zeide Rum, dat de Nederlandse delegatie de uitlating 'either or' betreffende het ongewijzigd aanvaarden der protocollen niet al te letterlijk moest nemen.

Minister *Beyen* deelt mede, dat ook hij via een Nederlands tussenpersoon nog is benaderd door Rum, die van oordeel was, dat de laatste Nederlandse formule inzake agendapunt 3 wel aanvaardbaar was. Minister *Beel* is eveneens benaderd over hetzelfde punt.

Minister *Van Thiel* zou eerst willen spreken over de vraag of het zin heeft bij de besprekingen in Genève van onze kant iets toe te geven of niet. Enige weken geleden heeft de Minister-President het standpunt ingenomen, dat Nederland niet kan weigeren als de Indonesische Regering vraagt over zaken betreffende de Unie te spreken. Spreker is ervan overtuigd, dat welke formulering men ook over Nieuw-Guinea aanvaardt men altijd in moeilijkheden zal komen. Zo gezien zou men onzerzijds kunnen besluiten niet verder aan Indonesische wensen toe te geven, tenzij wij niet abrupt neen kunnen zeggen, omdat dit onze belangen in Indonesië te zeer zou schaden.

Minister *Van de Kieft* acht het ook wenselijk eerst de politieke kant te bespreken. Enerzijds staat het vast, dat dit Kabinet bepaald anders tegenover Nederland staat dan het vorige. Het zou dan kunnen zijn, dat Nederland uit eigen belang dit Kabinet een succesje door een geslaagde conferentie zou gunnen, maar daarbij blijft men het risico lopen, dat binnenkort met het nieuwe Indonesische Kabinet weer een andere wind gaat waaien. Het is juist, dat welke formulering men over Nieuw-Guinea neemt hierover toch onenigheid blijft. Gezien deze onzekerheden durft spreker geen conclusie ten aanzien van de politieke zijde te trekken.

Minister *Zijlstra* is van oordeel, dat in geval beide partijen ten aanzien van een formulering over het agendapunt Nieuw-Guinea tot overeenstemming komen, de Indonesische delegatie de geschillenregeling en ook de overige punten aanvaardt. Wat de Nieuw-Guineakwestie betreft is de grote moeilijkheid, dat onzerzijds een formulering van het agendapunt is aanvaard, die voor geen andere uitleg vatbaar is, maar welke de Indonesiërs toch anders interpreteren.

Minister *Beel* meent, dat geen van de beide ter tafel liggende formules inzake Nieuw-Guinea aanvaardbaar is. Men moet oppassen, dat de kans bestaat, dat het Indonesische parlement de eventueel te bereiken overeenkomsten verwerpt en dat dan Nederland weer een stap verder getrokken is. De resolutie van de VN inzake Nieuw-Guinea kan reeds als een opening worden beschouwd.

Minister *Donker* deelt mede, dat hij ten aanzien van dit agendapunt aan het slot van de besprekingen als formulering voor het communiqué heeft voorgesteld, dat er geen bespreking van agendapunt 3 heeft plaatsgehad, aangezien men het niet eens was over de betekenis van de omschrijving van dit punt. Dit achtte de Indonesische delegatie echter volkomen onaanvaardbaar.

Minister *Kernkamp* is het met Minister Zijlstra eens, dat voor de Indonesiërs de Nieuw-Guineakwestie het voornaamste is. Spreker is het met Minister Beel eens, dat het noodzakelijk is, dat het communiqué zich over dit punt duidelijk uitspreekt, anders wordt Nieuw-Guinea onbestuurbaar. De tekst, welke thans ter tafel ligt, is voor spreker geheel onaanvaardbaar.

Minister *Mansholt* stelt de vraag of het mogelijk is, dat de Indonesiërs direct zich tot de VN kunnen richten als geen overeenstemming over de kwestie van dit agendapunt wordt bereikt. Als spreker de beide teksten voor zich ziet dan acht hij het Indonesische concept niet onaanvaardbaar. Wat de algemene kwestie betreft meent spreker, dat het verstandig is met dit Indonesische Kabinet tot overeenstemming te komen, ook al steunt het wellicht op een minderheid in het parlement.

Minister *Algera* merkt op, dat er in Genève twee delegaties zijn, maar hij heeft niet gehoord welke voordelen Nederland bij deze bespreking kan behalen. Verschillende malen is gezegd hoe de gevolgen van bepaalde zaken in Indonesië zouden zijn, maar spreker zou ook gaarne weten of de Indonesische delegatie zich ook bezig heeft gehouden met de gevolgen in Nederland. Minister *Zijlstra* merkt op, dat de Nederlandse belangen ten nauwste bij de besprekingen in Genève betrokken zijn.

Minister *Algera* heeft begrepen, dat bij agendapunt 3 nog niet gesproken is over andere zaken dan de interpretatie van dit punt. Het lijkt spreker dan wenselijk dit ook in het communiqué te laten uitkomen.

Minister *Suurhoff* zou willen weten, als de zaak in Genève afspringt, welke garanties Nederland heeft over de zaken van de Finec.

Minister *Witte* meent, dat de kwestie van de Finec geheel anders is dan het agendapunt Nieuw-Guinea. Ten aanzien van dit laatste heeft Nederland het voor het zeggen, terwijl wij voor de financieel-economische overeenkomsten afhankelijk van Indonesië zijn. Met het oog op dit verschil is spreker het eens met het standpunt van de Ministers Algera en Kernkamp.

De *Minister-President* merkt op, dat de besprekingen met de Indonesische Ministers onplezierig zijn, omdat zij in Indonesië een andere indruk van de bijeenkomst geven dan zij zelf geloven te kunnen bereiken. Dit geldt met name Nieuw-Guinea, waaromtrent Anak Agung nog voor de bespreking in de VN aan spreker zeide, dat hij het wenselijk achtte deze zaak enige jaren in de ijskast te plaatsen. Als dit juist is dan zit in opschorting van de bespreking van agendapunt 3 niet zo sterk het gevaar, dat men aan Nederlandse zijde hierin ziet. Spreker wil niet beweren, dat het zo gebeuren zal als Anak Agung indertijd zeide, want inmiddels hebben verkiezingen plaatsgehad, welke voor het tegenwoordige Kabinet zijn tegengevallen. Als omtrent agendapunt 3 in het communiqué wordt vermeld, dat de bespreking hiervan is opgeschort, zal iedereen hieruit lezen, dat ten aanzien van dit punt de besprekingen mislukt zijn. Op de vraag van Minister Algera wat Nederland bij de besprekingen wint, antwoordt spreker, dat geen besprekingen met Indonesië denkbaar zijn, waarbij zij aan Nederland gunstiger financieel-economische voorwaarden zouden geven; wel is mogelijk, dat de situatie voor de Nederlanders en Nederlandse belangen in Indonesië iets draaglijker wordt. Spreker ontkent de juistheid van de stelling van Minister Witte, dat de Indonesiërs toch zullen doen wat het gezamenlijk belang van Nederland en Indonesië is. In vorige jaren is duidelijk gebleken, dat zij op nationalistische motieven ook tegen hun eigen belang in handelen (als voorbeeld noemt spreker de olievelden op Sumatra). Van Nederlandse zijde zal men zakelijk niets wezenlijks kunnen prijsgeven. De partijen achter het tegenwoordige Indonesische Kabinet hebben in het parlement oppositie gevoerd tegen het protocol van 1954 inzake opheffing van de Unie; het is duidelijk, dat zij thans tot wat andere teksten moeten komen. Hij meent, dat over de geschillenregeling wel overeenstemming is te bereiken. Als het gelukt tot overeenstemming te komen is er enige kans voor het Nederlandse bedrijfsleven in Indonesië om te kunnen voortwerken.

Minister *Luns* antwoordt op de verschillende opmerkingen, dat punt 3 van de agenda van de besprekingen geen aanleiding kan geven tot misverstand; deze formulering is ook door de juridische en politieke experts als onaanvechtbaar aanvaard. Aan Minister Suurhoff antwoordt spreker, dat in geval geen overeenstemming wordt bereikt het Uniestatuut blijft gelden of de protocollen van 1954, die Indonesië niet heeft ingetrokken. De Nederlandse delegatie is zelf overtuigd, dat het Indonesische Kabinet geen kwade bedoelingen heeft, maar het wil voor Indonesië iedere vrijheid voor de interpretatie van de overeenkomsten en wil de mogelijkheid van beroep op een internationale rechter uitsluiten. Zeker is, dat dit Kabinet over enkele maanden zal aftreden. De moeilijkheid voor de Indonesische delegatieleden is vooral, dat zij op te veel zaken tegelijk moeten letten. Ze moeten nationalistischer zijn dan de PNI, terwijl hun positie bij de Kabinetsformatie zeer beïnvloed zal worden door wat zij in Genève bereiken. Een akkoord zal echter steeds als uitgangspunt voor nieuwe verlangens worden gebruikt. Spreker staat anders tegenover de leider van de Indonesische delegatie Anak Agung dan de Minister-President. Hij neemt ook niet, als Minister Zijlstra, het standpunt in, dat de Indonesiërs alles zullen accepteren als een voor hen aanvaardbare passage over Nieuw-Guinea in het communiqué wordt opgenomen. Als voorts geen bevredigende oplossing voor de kwestie van de arrestanten wordt bereikt, tekent de Nederlandse delegatie geen overeenkomst. De laatste berichten omtrent deze kwestie zijn onduidelijk. Dit gaat o.a. over de toelating van de advocaat Van Empel bij de processen-Jungschläger en -Schmidt en voorts over de zestien Nederlandse arrestanten. Indien van deze zestien niet een belangrijk deel is vrijgelaten en ook Van Empel niet is toegelaten zal geen overeenkomst worden getekend.

Minister *Donker* merkt op, dat uitwisseling van de Nederlandse arrestanten met de Indonesische infiltranten bij de Etna-baai alleen zal kunnen als het appèl tegen het vonnis wordt ingetrokken, anders heeft de Regering geen zeggenschap over uitwisseling. Minister *Kernkamp* heeft wel bezwaar tegen een formele uitwisseling, want dan tasten wij de onschuldigheid van de Nederlandse arrestanten aan; met een feitelijke uitwisseling gaat spreker akkoord.

Minister *Luns* vervolgt, dat over deze arrestanten ook een akkoord moet komen, zodat niet zal worden volstaan met het uitspreken, dat de Nederlandse delegatie 'goede hoop' heeft, dat de Indonesische Regering terzake iets zal doen.

2°. *Agendapunt 3 inzake Nieuw-Guinea*

Minister *Luns* wijst erop, dat de opneming van een passage in het communiqué, dat de besprekingen over agendapunt 3 zijn opgeschort, de mogelijkheid inhoudt, dat dit voor een langdurige agitatie zal worden gebruikt. Spreker zou in elk geval duidelijk in Genève willen zeggen, wat hij onder deze passage verstaat en zal dit dan ook in het publiek herhalen.

De *Minister-President* is van oordeel, dat welke tekst over agendapunt 3 in het communiqué ook wordt opgenomen de agitatie inzake Nieuw-Guinea in Indonesië toch door zal gaan. Onzerzijds zal men moeten voorkomen, dat gezegd wordt, dat Nederland zelfs geweigerd heeft over dit agendapunt - dat echter niet de kwestie van de souvereiniteit omvatte - te spreken.

Minister *Beel* meent, dat over het onderwerp zelf van agendapunt 3 niet gesproken is; spreker begrijpt dan niet, dat in het Nederlandse concept sprake is van een 'gedachtenwisseling'. Nu Nederland dit agendapunt heeft aanvaard, heeft spreker er geen bezwaar tegen te zeggen, dat de behandeling hiervan is opgeschort.

De *Minister-President* is ook van mening, dat het Indonesische concept in zekere zin beter is dan het Nederlandse concept. Het is duidelijk, dat er toch twee interpretaties van dit deel van het communiqué zullen zijn, maar de onze zal duidelijk moeten zijn. Minister *Beyen* stelt de vraag of de tekst niet duidelijker zal zijn als het agendapunt volledig wordt geciteerd. De *Minister-President* is het hiermede eens. Minister *Donker* ziet dan nog een moeilijkheid als de Indonesische delegatie voorstelt, dat de bespreking is opgeschort 'wegens bepaalde omstandigheden'. De *Minister-President* meent, dat dit niet iets is waarop de zaak kan afspringen.

Minister *Luns* stelt de volgende redactie voor: Van agendapunt 3 van het gezamenlijk communiqué van 7 december 1955, luidende: 'Bespreking van bepaalde vraagstukken betreffende Nieuw-Guinea, met dien verstande dat ten aanzien van de souvereiniteit iedere partij haar eigen standpunt handhaaft', is de behandeling tot nader order opgeschort. De *Minister-President* acht het beter te zeggen: 'De behandeling van agendapunt 3...'. Minister *Zijlstra* stelt de vraag of er een dergelijk essentieel verschil bestaat tussen 'bespreking' en 'behandeling', dat men hierop een overeenkomst moet laten afspringen. De *Minister-President* is het ermede eens, dat het hierop niet kan afspringen.

Minister *Zijlstra* vraagt vervolgens of het formeel juist is, dat door de opschortingsformule een toekomstig kabinet aan besprekingen wordt gebonden. Minister *Beel* merkt op, dat dit Kabinet ook gebonden is aan uitspraken van vroegere kabinetten.

Minister *Kernkamp* acht de thans besproken redactie niet zo onjuist, maar men blijft zitten met agendapunt 3, waarbij Indonesië zijn interpretatie weer in de Verenigde Naties naar voren zal brengen. Spreker acht een afspringen van een overeenstemming daarom niet zo erg. De *Minister-President* merkt op, dat Indonesië zich wat de VN betreft in een ongunstige positie stelt door deze tekst te aanvaarden, aangezien men dan zal zeggen, dat dit punt nog tussen Nederland en Indonesië in bespreking is.

Minister *Zijlstra* wijst erop, dat het Kabinet agendapunt 3 heeft aanvaard en dan kunnen wij het niet weer terugnemen. De *Raad* verklaart zich na enige verdere bespreking akkoord met de bovenvermelde formulering voor het communiqué over agendapunt 3.

Minister *Luns* stelt de vraag of de Raad het nuttig acht thans voor het Seniorenconvent een uiteenzetting te geven hoe de zaken staan. De *Minister-President* gelooft, dat dit beter nu niet kan

worden gedaan. Anders komt alles op losse schroeven. Een bespreking met het Seniorenconvent is nuttig voordat men een dergelijke conferentie begint of als deze geheel gereed is. Minister *Beel* meent ook, dat onder de omstandigheden van het ogenblik beter niet met het Seniorenconvent kan worden gesproken; stond men voor een breuk dan zou het wel nuttig kunnen zijn.

3°. *Wijziging Finec*

Minister *Beel* stelt voor aan artikel I inzake de opheffing van de Finec voor de woorden op deze wijze' te schrijven: 'op de voorwaarde en op de wijze'. Voorts is het logischer het tweede lid van artikel III, waarin deze voorwaarde staat achter artikel I te plaatsen.

De *Minister-President* acht een dergelijke omzetting ook beter. De vermelding van 'regelingen' in artikel II naast 'overeenkomsten' kan ook betekenen, dat hiermede eenzijdige regelingen worden bedoeld; dit zal men moeten schrappen. In het derde punt van artikel II zal voorts het woord 'herformulering' gewijzigd moeten worden in 'bevestiging' (van de schuldenovereenkomst).

De *Raad* verklaart zich akkoord met de volgende wijzigingen in het concept-protocol II, (welke aanvankelijk door de deskundigen na de hervatting van de besprekingen in Genève zullen worden voorgesteld): In artikel I worden de woorden 'op de voorwaarde' toegevoegd. In artikel II, dat wordt vernummerd tot artikel IV, vervallen de woorden 'dan wel regelingen', terwijl voor 'herformulering' wordt gelezen: 'bevestiging'. De materie van het tweede lid van artikel III wordt ondergebracht in het nieuwe artikel II (de woorden 'dan wel regelingen' vervallen). Artikel IV wordt artikel V.

4°. *Geschillenregeling en briefwisseling*

De *Minister-President* acht het in deze belangrijke zaak duidelijk, dat de Indonesische formulering onaanvaardbaar is. Wat het Nederlandse voorstel betreft stelt spreker de vraag wat met 'domestic jurisdiction' wordt bedoeld. Hij wijst erop, dat moet vaststaan, dat wat in deze overeenkomsten is vastgelegd niet door een internationale rechter als tot domestic jurisdiction behorende kan worden verklaard.

Minister *Luns* is het ermede eens, dat de Indonesische formulering onaanvaardbaar is. De moeilijkheid, waarop de Minister-President duidt, wordt ondervangen door het geschilpunt inzake punt 6 der briefwisseling bij het protocol van 1954. Ten aanzien van de interpretatie van domestic jurisdiction zullen de Indonesiërs in elk geval de vier excepties moeten aanvaarden, zoals in artikel 36 van het Statuut van het Internationaal Gerechtshof is vermeld. (De toegetreden landen aanvaarden de jurisdictie van het Internationale Gerechtshof over alle juridische geschillen inzake a) de uitlegging van een verdrag; b) het al of niet zijn van een vraag van volkenrecht; c) het bestaan van enig feit, dat indien bevestigd een breuk van een internationale verplichting zou vormen; d) de aard en de omvang van de schadeloosstelling te betalen wegens de breuk van een internationale verplichting.) De *Minister-President* stemt met dit standpunt in.

Minister *Kernkamp* stelt de vraag hoe Prof. Verzijl en Prof. Molenaar tegenover artikel VIII van het protocol van 1954 staan. Minister *Luns* antwoordt, dat deze veel verder gaan en daaronder ook begrijpen, dat een uitspraak over de souvereiniteit over Nieuw-Guinea zou kunnen worden gevraagd, hetgeen het risico zou inhouden van een uitspraak van een internationale rechter over Nieuw-Guinea. Tot dusverre heeft Indonesië Nieuw-Guinea echter als een politieke zaak beschouwd. Spreker heeft voorts in een brief aan Molenaar geschreven, dat Nederland ook het facultatieve deel van het Statuut van het Internationale Gerechtshof heeft getekend, wat meebrengt, dat elk land hierover Nederland voor het Internationale Gerechtshof zou kunnen brengen. De *Minister-President* prefereert, dat de geschillenregeling alleen toepasselijk zal zijn op zaken van de Finec. Minister *Donker* merkt op, dat dan het hiaat van de overgangstijd, als de Unie is opgeheven, blijft bestaan, terwijl een kwestie als die van de arrestanten niet voor een internationale rechter kan worden gebracht. De *Minister-President* zou de geschillenregeling dan ook voor de overgangstijd willen laten gelden; de kwestie van de arrestanten zou men praktisch toch niet voor een internationale rechter kunnen brengen. Een debat over een algemene

geschillenregeling in het parlement bv. met Molenaar, acht spreker bedenkelijk, aangezien men op deze wijze Indonesië zou wakker maken. Minister *Kernkamp* is het volkomen met de opvatting van de Minister-President eens. Minister *Luns* meent, dat een dergelijke geschillenregeling wel haalbaar is, aangezien de Indonesiërs elke beperking wenselijk achten. De *Minister-President* concludeert, dat een dergelijke beperking van de geschillenregeling als concessie van Nederlandse zijde zeer goed aanvaardbaar is. De *Raad* stemt hiermede in.

Minister *Beel* heeft in punt 3 van de briefwisseling gezien, dat wordt getracht, dat de Indonesiërs de exitpermit voor Nederland laten schieten. Minister *Luns* vreest, dat dit laatste onhaalbaar is; van Indonesische zijde stelt men, dat ook voor andere buitenlanders een exitpermit geldt.

- - -